

ISBN: 978-625-7303-60-6

© 2018 Ketebe Kitap ve Dergi Yayıncılığı A.Ş.

ketebe.com

Ketebe Yayınları: 447

İslam Klasikleri

Yayın Yönetmeni

Furkan Çalışkan

Dizi Editörü

Yusuf Genç

Yayıma Hazırlayan

Abdüssamet Sarıkaya

Düzeltilen

Beyza Ceran

Kapak

Harun Tan

Mizanpaj

Tamer Turp

1. BASKI

Nisan 2021
İstanbul

Ketebe Yayınları

Sertifika No. 49619

Maltepe Mahallesi Fetih

Caddesi No: 6 Dk: 2

Topkapı 34010 İstanbul

Tel: 212 612 29 30

e-mail: ketebe@ketebe.com

Baskı ve Cilt

Ana Basın Yayın Gıda İnş. San. ve

Tic. A.Ş. Mahmut Bey Mah.

Devekalderimi Cad. 2622 Sk. Güven İş

Merkezi No: 6/13 Bağcılar/İst

Sertifika No: 20699

Tel: 0212 446 05 99

© Eserin her hakkı anlaşmalı olarak Ketebe Kitap ve Dergi Yayıncılığı A.Ş.'ne aittir.

İzinsiz yayınlanamaz. Kaynak gösterilerek alıntı yapılabilir.

KİTÂBÜ'T- TEVHÎD

TEVHÎD
İNANCININ
AKLÎ
TEMELLERİ

EBÛ MANSÛR
EL-MÂTÜRÎDÎ

MÜTERCİM
TAHİR ULUÇ

KETEBE

Ebû Mansûr Muhammed bin Muhammed bin Mahmûd es-Semerkandî el-Mâtûrîdî

Bugün Özbekistan Cumhuriyeti'nin sınırları içinde bulunan Semerkant'ta yaşamış olan Ebû Mansûr Mâtûrîdî, Mâtûrîdiyye mezhebinin kurucusu, müfessir ve kelâm âlimidir. Doğum tarihi kesin olarak bilinmemekle birlikte, 9. yüzyılın ortalarında doğduğu tahmin edilmektedir. 944 yılında vefat eden Mâtûrîdî'nin mezarının bulunduğu Semerkant'taki alanda 1130. doğum yılı münasebetiyle 2000 yılında yeni bir türbe ve etrafına bir külliye inşa edilmiştir. Türk olması kuvvetle muhtemel olan Mâtûrîdî, Hanefî mezhebinin meşhur âlimlerinden olup kelâm, tefsir, fıkıh ve mezhepler tarihi alanlarındaki çalışmalarıyla tanınmaktadır. "Kitâbü't-Tevhîd" adlı eseri Sünnî kelâm akidesinin önemli klasiklerinden biri haline gelmiştir. Kelâmında imam olarak kabul edilen Mâtûrîdî yaşadığı bölgede İslâm düşüncesinin sistemleştirilmesinde, İslâm'ın ve Hanefîliğin Türkler arasında yayılmasında önemli bir rol üstlenmiştir. Kelâm alanındaki öneminin yanı sıra bilhassa fıkıh usulüne ilişkin çalışmaları Semerkantlılar üzerinde etkili olmuş ve kendisi zamanla Semerkant fıkıh okulunun en önemli ismi olarak kabul edilmiştir. Hz. Peygamber ve ashabının İslâm'ın temel konularına dair anlayışlarını savunup Ehl-i Sünnet anlayışının Müslümanlar arasında yerleşmesine katkıda bulunmuş olan Mâtûrîdî'nin on üç eseri vardır. Bunlardan bazıları: "Te'vîlâtü'l-Kur'ân", "Kitâbü'l-Makalât", "Reddü Evâ'ilî'l-edille li'l-Kâ'bi", "Beyânü vehmî'l-Mu'tezile", "Kitâbü'l-Cedel fî usûli'l-fıkıh" adlı eserleridir.

Tahir Uluç

Aslen Adıyaman'ın Besni ilçesinden bir ailenin çocuğu olarak 1977 yılında Adana'nın Ceyhan ilçesinde doğdu. 1994 yılında Ceyhan İmam-Hatip Lisesi'nden, 1999 yılında Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nden mezun oldu. Aynı yıl Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı Tasavvuf Bilim Dalı'nda başladığı yüksek lisansını 2001 yılında *Tasavvuf Geleneğinde Hırka Giymek ve Giydirmek* adlı teziyle tamamladı. 1999 yılında Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Temel İslam Bilimleri Bölümü Tasavvuf Anabilim Dalı'na araştırma görevlisi olarak atandı. 2001 yılında Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı İslam Felsefesi Bilim Dalı'nda başladığı doktorasını, 2005 yılında *İbn Arabî'de Mistik Sembolizm* adlı teziyle tamamladı. 2011 yılında *Sühreverdi'nin İbn Sînâ Eleştirisi* adlı çalışmasıyla doçent oldu. 2010 yılında Necmettin Erbakan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Felsefe ve Din Bilimleri Bölümü İslam Felsefesi Anabilim Dalı'na yardımcı doçent, 2012 yılında doçent, 2017'de profesör olarak atandı. Hâlen bu kurumda görevini sürdürmektedir.

Ekim 2002-Haziran 2003 tarihleri arasında TÜBA-BDBP (Türkiye Bilimler Akademisi Bütünleştirilmiş Burs Programı) ile Amerika Birleşik Devletleri'nde, Hartford Seminary'de doktora tez konusu ile ilgili araştırmalarda bulundu. Kasım 2007-Ocak 2008 tarihleri arasında Ceyhan Belediyesi'nin ve İran Hükümeti'nin desteği ile Tahrân'daki İmam Sadık Üniversitesi ve Tahrân Üniversitesi'nde Farsça çalıştı ve İslam felsefesi ile ilgili araştırmalarda bulundu. 2010 yılında doktora sonrası YÖK araştırma bursu ile 3 ay süreyle Amerika Birleşik Devletleri'nde, Indiana Üniversitesi'nde alanıyla ilgili araştırmalarda bulundu.

Arapça, Farsça ve İngilizceden Türkçeye ve yine Arapça ve Türkçeden İngilizceye 40'a yakın kitap çevirisi, ulusal ve uluslararası bilimsel dergilerde yayınlanmış çok sayıda Türkçe ve İngilizce makaleleri, yine Türkçe, Arapça ve İngilizce kitap ve kitap bölümleri vardır. Başlıca Türkçe eserleri şunlardır: *İmâm Mâtûrîdî'nin Âlemin Ontolojik Yapısı Hakkında Filozofları Eleştirisi*, *Sühreverdi'nin İbn Sînâ Eleştirisi*, *İbn Arabî'de Sembolizm*.

Yazar, evli ve iki çocuk babasıdır.

İÇİNDEKİLER

MÜTERCİMİN ÖNSÖZÜ	11
[ÖNSÖZ]	21
[Doğru Dini İnancın Bilgisine Gelenek ve Delilin Birlikte Götüreceği]	21
[Naklin ve Aklın Dinin Gerekliliğine Şehadeti]	22
[MUKADDİME]	25
[1. Geçersiz Bilgi Araçları]	25
[2. Geçerli Bilgi Araçları]	25
[2.1. Duyu Algısı]	26
[2.2. Haber]	26
[2.2.1. Mütevatir Haber]	28
[2.2.2. Vâhidin Haberi]	28
[2.2.3. Düşünme]	28

BİRİNCİ BÖLÜM İLAHİYAT MESELELERİ

[1. Âlemin Hâdis Olduğunun Delilleri]	33
[1.1. Haberi Deliller]	33
[1.2. Hissi Deliller]	33
[1.3. Düşünmeye Dayanan Deliller]	34
[1.3.1. Kıdem-Bekâ Farkı]	36

[2. Âlemin Muhdisi Olduğunun Delilleri].....	39
2.1. Mesele [Âlemin Muhdisi Birdir]	41
[2.1.1. Âlemin Muhdisinin Birliğinin Nakli Delilleri]	42
[2.1.2. Âlemin Muhdisinin Birliğinin Akli Delilleri]	43
[2.1.3. Muhdisin Bir Olduğuna Yaratıklarla İstidalde Bulunmak / Kozmolojik Delil]	44
[2.1.4. Allah'ın Benzeri Yoktur]	46
[2.1.5. Sıfatların İsbatı Teşbih Gerektirmez]	47
[3. Duyu, Haber ve İstidlal Bilgisinin Geçerliliğine Yapılan İtirazlar ve Cevaplar]	48
[3.1. Duyu Bilgisinin Geçerliliğine Yapılan İtiraz ve Cevabı]	48
[3.2. Haber Bilgisinin Geçerliliğine Yapılan İtiraz ve Cevabı]	49
[3.3. İstidlal Bilgisinin Geçerliliğine Yapılan İtiraz ve Cevabı]	50
4. Mesele [Şahidin Gaibe Delaleti].....	50
[5. Âlemin Kadim Olduğunu İddia Edenlerin Sözleri / Delilleri]	52
[5.1. Ateist Dehrilik:]	53
[5.2. Teist Dehrilik / Sudûr Nazariyesi:]	53
[5.3. Ezelî Madde Teorisi:]	53
[6. Âlemin Kadim Olduğunu İddia Eden Nazariyelerin Eleştirisi]	54
[6.1. Ateist Dehriliğin Eleştirisi]	54
[6.2. Teist Dehriliğin / Sudûr Nazariyesinin Eleştirisi]	56
[6.3. Seneviyye'nin Kıdemci Kozmoloji Eleştirisi].....	57
7. Mesele [Allah'a Cisim Denilmez].....	61
[8. Allah'a "Şey" Denilmesi Caizdir]	62
9. Mesele [Allah Teâlâ'nın Sıfatları]	66
[10. Yaratılandan Başka Olan Bir Yaratma Fiili]	68
[11. Fiillerin Sahibi Allah Değil, Yaratıklardır]	68
[12. Sıfatların Ezeliliği ve Sıfatların Fiillerinin Hâdisliği]	69
[13. Ka'bînin Zat Sıfatı-Fiil Sıfatı Ayrımı ve Eleştirisi]	71
[13.1. Ka'bînin Zat Sıfatı-Fiil Sıfatı Ayrımı Görüşü]	72
[13.2. Ka'bînin Zat Sıfatı-Fiil Sıfatı Ayrımı Görüşünün Eleştirisi]	72
[13.3. Ka'bînin Kelâm Sıfatının Hâdisliği Görüşünün Eleştirisi]	75
14. Mesele [Allah'ın Fiillerinin İhtiyariliği]	81
[15. Âlemin Varlığa Gelişi Konusunda Farklı Görüşler ve Eleştirileri]	82
16. Mesele [Yüce Allah'ın İsimleri]	86

17. Mesele: Arş Konusunun Açıklanması	88
18. Mesele [Allah'ın Görülmesi].....	98
[19. Mu'tezile'nin Madumun / Yokun Şeyliği Görüşü ve Eleştirisi]	106
20. Mesele [Allah'ı Nitelendirme ve İsimlendirme Benzerlik Gerektirmez]	112
[21. "Allah Yaratıkları Niçin Yarattı?" Sorusuna Verilen Cevaplar].....	115
[22. Allah'ın Emir ve Yasaklarının Hikmeti]	119
23. Tevhide Dair Bir Mesele [Kendini Bilmek ile Rabbi Bilmek Arasındaki İlişkinin Mahiyeti]	121
24. Mesele [Allah'a "Şey" Denilebilir, Ama "Cisim" Denilemez]	123
[25. Allah Mekânda Değildir].....	123
26. Mesele [Allah'a Mahiyet, Keyfiyet ve Yakınlık Nispet Edilmesi]	125
[27. Zararlı Cevherlerin Yaratılmasındaki Hikmet]	127
28. Mesele [Fırkaların Âlemin Kökeni Hakkındaki Farklı Görüşleri]	128
[29. Seneviye Eleştirisi].....	131
[30. Tabiatçıların Eleştirisi].....	135
31. Mesele [Farklı Tevhit Biçimleri].....	137
[32. Muhammed Bin Şebîb'in Yaratıcının Varlığı ve Sıfatları Hakkındaki Görüşleri].....	141
33. Mesele [Bilgi Edinme Yöntemi Olarak Düşünmenin Savunulması].....	153
[34. İbn Şebîb'in Cisimlerin Hâdisliği Konusundaki Tartışması]	156
35. Dehrîlerin Görüşlerinin Eleştirisi.....	160
36. Mesele [Sümeniye'nin Görüşlerinin Eleştirisi]	170
37. Mesele [Sofistlerin Görüşlerinin Eleştirisi]	171
38. Seneviye'nin Sözlerinin Niteliği Hakkında Mesele [Menâniyye'nin Görüşleri ve Eleştirisi].....	175
[Deysâniyye'nin Görüşleri ve Eleştirisi].....	181
[39. Merkûniyye'nin Görüşleri ve Eleştirisi].....	188
[40. Mecûsîlerin Görüşleri ve Eleştirileri]	189

İKİNCİ BÖLÜM PEYGAMBERLİK MESELELERİ

1. Mesele [Peygamberliğin İspatı ve Gereği]	195
[2. Ebû İsa el-Verrâk'ın Peygamberlik Konusundaki Görüşleri ve Eleştirisi]	204
[3. Hz. Muhammed'in (sav) Peygamberliğinin Delilleri]	208
[4. Verrâk'ın Kur'an Eleştirisi]	209

[5. İbnü'r-Rivendî'nin Peygamberliği İspatı ve Verrâkî Eleştirisi].....	211
[6. Hz. Muhammed'in (sav) Peygamberliğinin İspatı].....	220
[7. Hıristiyanların Mesih Hakkındaki Görüşleri / Kristoloji ve Eleştirisi]	228
[Mesele]	230

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM KAZÂ-KADER MESELELERİ

1. Mesele [Hikmet ve Sefeh]	235
[2. İnsan Fiillerinin Ontolojik ve Ahlakî Konumu]	240
[3. İnsanların Fiilleri Konusunda Fırkaların Görüşleri]	243
[3.1. Mu'tezile'nin İnsan Fiilleri Hakkındaki Görüşünün Eleştirisi]	255
[3.2. Ka'bî'nin Kulların Fiilleri Hakkındaki Görüşlerinin Eleştirisi].....	259
[4. Fiillerin Yaratılmış Olduğuna Dair Naklî Deliller]	276
[5. Kudret ve İstîtâat / Yapabilme Gücü ve Yapmaya Güç Yetirme]	278
[6. Fiil Gücü Fiilden Önce midir, Yoksa Fiille Eşzamanlı mıdır?]	283
7. Mesele [Güç Hem Taat Hem Günah İşlemek İçin Kullanılabilir mi ve Kul Güç Yetiremeyeceği Şeyle Yükümlü Tutulabilir mi?].....	285
[8. Ka'bî'nin Güç ve Güç Yetirilemeyen Şeyle Yükümlü Kılma Hakkındaki Görüşlerinin Eleştirisi]	288
[9. Ecel Meselesi]	304
[10. Rızık Konusu]	308
[11. İrade Meseleleri]	311
[12. Ka'bî'nin İrade Konusundaki Düşüncelerinin Eleştirisi]	319
[13. İradeyle İlgili Çeşitli Meseleler]	327
14. Kazâ ve Kadere Dair Mesele	331
[15. Ka'bî'nin Kazâ-Kader Anlayışının Eleştirisi]	333
16. Mesele [Kaderiyye'nin / Mu'tezile'nin Eleştirilmesi]	340
[17. Ka'bi ile Kaderiyye-Mu'tezile İlişkisi Hakkında Tartışma]	342
[18. Mu'tezile-Kaderiyye İlişkisinin Devamı].....	345

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM BÜYÜK GÜNAH VE BÜYÜK GÜNAH İŞLEYENLERİN DURUMU

1. Mesele [Günahların ve Günahkârların Dinî Konumu]	353
2. Mesele [Büyük Günah İşleyenlerin Durumu Hakkında İhtilaf]	359
[3. Ka'bî'nin Büyük Günah Konusundaki Görüşlerinin Eleştirisi].....	374

[4. Küçük Günah-Büyük Günah Ayırımının Hikmet Bakımından Gereği]	392
[5. Mu'tezile'nin İman İsmine Sahip Olmaya Yaklaşımı]	396
[6. Büyük Günah Şefaitle Affedilir mi?]	397

BEŞİNCİ BÖLÜM

İMAN VE İSLAM MESELELERİ

1. Mesele [İmanda Dil ile Söylenenin ve Kalp ile Tasdik Etmenin Konumu]....	409
2. Mesele [İman Tasdik midir, Yoksa Bilgi mi?]	415
3. Mesele [İrcâ / Günahkârın Dinî Konumu Hakkındaki Hükmü Erteleme].....	417
[4. İmanın Yaratılmışlığı]	421
5. Mesele [İmanda İstisna Caiz midir?].....	424
Bir Nüshada Metne İlave Edilen Bir Mesele	429
Mesele [İslam ve İman]	429